

України. – 2000. – № 42. – Ст. 1804.

4. Борисов В. До питання про сутність кримінально-правової характеристики злочинів / В. Борисов, О. Пашенко // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 3 (42). – С. 180-190.

5. Про заходи щодо реалізації положень Програми інтеграції України до Європейського Союзу в 2002 р. : огляд НЦБІ в Україні за результатами виконання розпорядження Кабінету Міністрів України № 34-Р від 28.01.2002 р.

6. Таганцев Н. С. Русское уголовное право / Н. С. Таганцев. – Тула, 2001. – Т. 1.

7. Чеботарьова Г. В. Кримінально-правові проблеми трансплантації органів або тканин людини та донорства крові : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 “Кримінальне право та кримінологія ; кримінально-виконавче право” / Г. В. Чеботарьова. – К., 2003.

8. Цивільне право України : підручник : у 2-х кн. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – К., 2002. – Кн. 1.

9. Горелик И. И. Правовые аспекты пересадки органов и тканей / И. И. Горелик. – Минск, 1971.

10. Дргонец Я. Современная медицина и право / Я. Дргонец, П. Холлендер ; [пер. со словац.]. – М., 1991.

11. Фойницкий И. Я. Курс уголовного права. Часть особенная : посягательства личные и имущественные / И. Я. Фойницкий. – Петроград, 1916.

12. Про медичні центри (відділення) трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів : Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 374 від 26.07.2004. – Режим доступу : <http://mozdocs.kiev.ua>.

13. Сапронов О. В. Кримінальна відповідальність за насильницьке донорство : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 “Кримінальне право та кримінологія ; кримінально-виконавче право” / О. В. Сапронов. – К., 2005.

Надійшла до редакції 07.06.2012

Л.А. Філянїна

кандидат юридичних наук

Ю.Р. Гарантюк

слухач магістратури

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 341.46

МІЖНАРОДНА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІНДИВІДІВ ЗА ЗЛОЧИНИ ГЕНОЦИДУ

Розглянуто питання кваліфікації міжнародної кримінальної відповідальності індивідів за злочини геноциду, порядку визнання таких злочинів всіма державами світу. Досліджено історію та передумови створення міжнародних трибуналів, особливості їх функціонування.

Ключові слова: *геноцид, міжнародні злочини, міжнародні трибунали, злочин проти миру та безпеки людства.*

Рассмотрены вопросы квалификации международной криминальной ответственности индивидов за преступления геноцида, порядка признания таких преступлений всеми государствами мира. Исследована история и пре-

дпосылки создания международных трибуналов, особенности их функционирования.

Ключевые слова: геноцид, международные преступления, международные трибуналы, преступление против мира и безопасности человечества.

Questions of qualification of international criminal responsibility of individuals for genocide crimes, of recognition order of these crimes by all nations are examined. The history and backgrounds of establishment of international tribunals, features of their functioning are researched.

Keywords: genocide, international crimes, international tribunals, crimes against peace and human safety.

Постановка проблеми. Геноцид є найтяжчим міжнародним злочином, що тягне за собою міжнародно-правову відповідальність як держав, так і винних у скоєнні цього злочину окремих осіб. Дане положення визнане всіма державами світу і є нормою *jus cogens* загального міжнародного права. На відміну від інших міжнародних злочинів, геноцид має більш чітку основу в позитивному міжнародному праві, але, незважаючи на це, в його доктрині та практиці нерідко зустрічаються різночитання з приводу належної кваліфікації актів геноциду та їх відмежування від суміжних складів злочинів, особливо від злочинів проти людяності.

З такого роду труднощами часто стикаються міжнародні кримінальні трибунали, зокрема для колишньої Югославії та Руанди, хоча правова кваліфікація скоєних у цих країнах безпрецедентних звірств, що стали підставою для відповідних резолюцій Ради Безпеки ООН про заснування вказаних трибуналів, начебто не повинна викликати ніяких сумнівів.

Важливим кроком у боротьбі з геноцидом та іншими міжнародними злочинами має стати й діяльність постійно діючого Міжнародного кримінального суду, статут якого прийнято 17 липня 1998 р. в Римі.

Актуальність дослідження посилюється тим, що проблема міжнародно-правової відповідальності за скоєння злочину геноциду недостатньо розроблена в юридичній доктрині. Проведені дослідження з цієї проблематики є нечисленими, їм бракує формально-логічного трактування поняття та точного визначення конкретних елементів складу злочину геноциду, а також аналізу правового та інституційного механізмів індивідуальної відповідальності за скоєння актів геноциду.

Метою даної статті є теоретичне розроблення проблеми міжнародної кримінальної відповідальності індивідів за скоєння злочину геноциду.

Поставлена мета визначила необхідність виконання таких завдань: 1) на основі аналізу відповідних положень Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього 1948 р. й узагальнення міжнародної судової практики показати основні елементи юридичного складу злочину геноциду; 2) проаналізувати національний та міжнародний механізми переслідування і покарання осіб, винних у скоєнні актів геноциду.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальним питанням відповідальності в міжнародному праві, у тому числі й про формування міжнародного кримінального права, бу-

ли присвячені роботи провідних учених, юристів-міжнародників, серед яких І.П. Бліщенко, Г.В. Ігнатенко, Н.А. Зелінська, І.І. Лукашук, І.В. Павлова, П.С. Ромашкін, В.І. Степаненко та ін.

У роботі використані також праці арабських вчених, зокрема М.В. Абрахіма, М.С. Аддагага, А. Аллама, С. Аль-Джахмані, М.А. Аль-Майдані, Г. Саїда, А.Ф. Мурада та ін.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна кримінальна відповідальність індивідів (фізичних осіб) – досить нове явище в міжнародно-правовій практиці. Після закінчення Другої світової війни притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності військових злочинців поклало початок формуванню міжнародного кримінального права, що визнало принцип індивідуальної кримінальної відповідальності за здійснення міжнародних злочинів.

Ідея найсуворішого покарання осіб, винних у здійсненні міжнародних злочинів, є актуальною вже досить давно. Спроби притягнення до відповідальності глав держав та їх полководців мали місце в ХІХ-ХХ ст.: ув'язнення Наполеона на острові св. Олени в 1815 р., віддання під суд президента Південної конфедерації Джефферсона Девіса в 1865 р., ухвала Версальського договору 1919 р. про суд над німецьким кайзером Вільгельмом II та його генералами. Але всі ці спроби не мали під собою тієї соціальної і нормативної бази, яку, беззаперечно, мав Нюрнберзький процес [1, с. 26].

Свого часу міжнародне товариство було змушене звернутися до створення нових методів боротьби з міжнародними злочинами, головним чином – утворення органів міжнародного правосуддя. З цією метою в 1955 р. Генеральна Асамблея ООН утворила підготовчий комітет для розробки Статуту Міжнародного кримінального трибуналу. При цьому комітет використовував досвід діяльності як Нюрнберзького і Токійського, так і ряду міжнародних трибуналів, створених для суду над фізичними особами, дії яких у різних країнах міжнародне товариство визнало злочинними.

Питання про покарання військових злочинців виникло під час Другої світової війни. Ще 04.12.1941 р. уряд СРСР виступив з Декларацією, в якій вперше в історії було оголошено, що покарання гітлерівських злочинців служитиме гарантією довготривалої стабільності післявоєнних міжнародних відносин. У Декларації вказувалося, що після переможної війни і відповідного покарання гітлерівських злочинців завданням союзних держав буде забезпечення міцного і справедливого миру [2, с. 169]. Питання про кримінальну відповідальність головних військових злочинців неодноразово порушувалося на нарадах керівників країн коаліції і, можна сказати, було вже заздалегідь вирішене під час світової війни.

Такий висновок підтверджує аналіз рішень Ялтинської та Потсдамської конференцій. Ще чіткіше про це сказано в рішеннях Берлінського саміту трьох великих держав [3, с. 143].

Безпрецедентні масові злочини, скоєні під час Другої світової війни, викликали таку сильну реакцію у широких верств населення, що

створення міжнародних кримінальних судів для покарання винних стало неминучим.

У 1945 р. СРСР, США, Великобританія і Франція уклали угоду, до якої був доданий Статут Міжнародного військового трибуналу (далі – Трибунал) для суду над головними військовими злочинцями європейських країн «осі» (Німеччини та її союзників). До Угоди приєдналися ще 19 держав [4, с. 73].

До кола суб'єктів міжнародної кримінальної відповідальності були включені фізичні особи: керівники, організатори, підбурювачі та посібники, що брали участь у складанні або здійсненні загального плану або змови, спрямованих на здійснення будь-яких злочинів, закріплених у Статуті трибуналу. Сам Статут Трибуналу (ст. 6) визначав злочинні дії, на які розповсюджується його юрисдикція і які тягнуть за собою індивідуальну відповідальність, а саме:

а) злочини проти миру, зокрема планування, підготовка, розв'язання або ведення агресивної війни або війни всупереч міжнародним договорам, угодам або завірянням, або участь у загальному плані або змові, що спрямовані на здійснення будь-якої із зазначених дій;

б) військові злочини, зокрема порушення законів або звичаїв війни. До цих порушень належать: вбивства; катування або відведення в рабство або для інших цілей цивільного населення окупованої території; вбивства або катування військовополонених або осіб, що знаходяться в морі; вбивства заручників; пограбування суспільної або приватної власності; безглузде руйнування міст або селищ; розорення, невиправдане військовою необхідністю, й інші злочини;

в) злочини проти людяності, зокрема вбивства, винищення, поневолення, заслання й інші жорстокості, скоєні щодо цивільного населення до або під час війни, або переслідування за політичними, расовими або релігійними мотивами з метою здійснення або у зв'язку із будь-яким злочином, що підлягає юрисдикції Трибуналу, незалежно від того, чи були ці дії порушенням внутрішнього права країни, де вони були скоєні, чи ні [5, с. 801].

На виконання досягнутих раніше домовленостей між державами-переможницями про покарання головних військових злочинців з 20.11.1945 р. до 10.11.1946 р. в Нюрнбергу відбувся безпрецедентний судовий процес над групою військових злочинців з 25 осіб. Після завершення суду, 30 вересня – 1 жовтня 1946 р., вироком Трибуналу підсудні були визнані винними у здійсненні змови з метою підготовки та ведення агресивних війн проти Австрії, Чехословаччини, Польщі, Данії, Норвегії, Бельгії, Югославії, Греції, СРСР та інших країн, а також у здійсненні незліченних військових злочинів і тяжких лиходійств проти людяності [6, с.143].

Трибунал засудив Геринга, Ріббентропа, Кейтеля, Кальтенбруннера, Розенберга, Франка, Фріка, Штрейхера, Заукеля, Йодля, Зейсс-Інкварта і Бормана (заочно) до смертної кари через повішення; Гесса, Функа, Ре-

дера – до довічного ув'язнення; Шираха і Шпейера – до 20 років, Нейрата – до 15 років і Денніца – до 10 років тюремного ув'язнення. Фріче, Папен і Шахт були виправдані.

Після відхилення Контрольною Радою клопотань засуджених про помилування вирок був приведений у виконання.

Згідно з наведеними міжнародними документами та виробленими на той час принципами, що зазначені у Статуті Трибуналу, злочинці могли бути підсудні не тільки спеціально створеним міжнародним трибуналом, але й національним судам окремих країн у межах національних юрисдикцій, якщо скоєні злочини були пов'язані з певною територією.

Відповідно до тих же принципів мирні договори 1947 р. передбачали зобов'язання країн, що брали участь у війні на стороні Німеччини, «вжити всіх необхідних заходів, щоб забезпечити затримання й видачу для суду над ними:

а) осіб, звинувачених у тому, що вони здійснили військові злочини і злочини проти миру і людяності, віддали наказ про здійснення таких злочинів або сприяли їх здійсненню;

б) громадян будь-яких союзних й об'єднаних держав, звинувачених у порушенні законів їх країн зрадою або співпрацею з ворогом під час війни» [7, с. 182-185].

Генеральна Асамблея ООН 13.02.1946 р. прийняла спеціальну резолюцію про видачу і покарання військових злочинців, якою рекомендувала державам-членам ООН вжити заходів, щоб військові злочинці, відповідальні за здійснення злочинів, вказаних у Статуті Міжнародного військового трибуналу від 08.08.1945 р., «були арештовані й вислані в ті країни, де вони скоїли свої жахливі злочини, для суду і покарання згідно із законами цих країн» [8, с. 10]. Внутрішньодержавний механізм був використаний у судових процесах над військовими злочинцями, що відбулись у післявоєнний час у різних країнах світу: у ФРН, НДР, СРСР, Туреччині, Ізраїлі, Франції, Канаді.

Різний статус міжнародних злочинців визначав й ієрархію судових інстанцій, які здійснювали правосуддя, а саме: головних військових злочинців, що відповідали за проведення політики держави, судили міжнародні трибунали; військових злочинців, що вершили свавілля на території цієї держави, – національні суди, за місцем здійснення підсудними їх злочинів. Окупаційні суди на території повержених держав приймали до свого провадження справи на тих же підставах, що й міжнародні трибунали.

Наведені акти, а також резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 11.12.1946 р., де якій Асамблея підтвердила принципи, які були визнані Статутом трибуналу Нюрнберга і знайшли вираження в його вироді [9, с.140], ясно і однозначно продемонстрували світові, що в міжнародному праві зроблено історичний прорив у справі розвитку і становлення інституту міжнародної кримінальної відповідальності індивідів за розв'язування і ведення агресивних війн і здійснення військових злочинів.

Міжнародний військовий трибунал для Далекого Сходу був засно-

ваний Угодою 1946 р. за участю СРСР, США, Великобританії, Китаю, Франції, Австралії, Канади, Нової Зеландії, Нідерландів, Індії і Філіппін.

З представників цих країн і був сформований трибунал. За скоєння тих само (вказаних у Статуті Трибуналу Нюрнберга) тяжких міжнародних злочинів були засуджені й головні військові злочинці мілітаристської Японії. Суду були віддані двадцять вісім вищих посадовців країни, багато з яких – вищі військові чини.

До смертної кари через повішення були засуджені: Хідекі Тодзіо, Сейсиро Ітагакі, Кокі Хіроta, Іване Мацуї, Кендзі Доїхара і Акіра Мутто; Сигенорі Того – до 20 і Мамору Сигеміцу – до 7 років позбавлення волі; інші шістнадцять підсудних – до довічного ув'язнення. Токійський процес, також як і Нюрнберзький, мав велике значення для затвердження принципів і норм сучасного міжнародного права, що розглядають агресивні війни як тяжкий міжнародний злочин.

Так, вперше в історії як кримінальних злочинців карали фізичних осіб – вищих державних діячів, винних у розв'язуванні та веденні агресивної війни і здійсненні супутніх їй тяжких військових злочинів. Ці процеси заклали міжнародно-правову базу для засудження майбутніх військових злочинців незалежно від їх високого службового стану, в чому більшість авторів, зокрема І.І. Лукашук [4], М.Г. Михайлов [10], М.Ю. Черкес [11], вбачає позитивний вплив цих прецедентів на міжнародне право в цілому і становлення інституту міжнародної кримінальної відповідальності індивідів зокрема [12].

Безумовно, поява цих важливих нормативних актів є заслугою країн-переможниць. Проте необхідно підкреслити, що деякі союзні держави, що перемогли у війні, переслідували своїх німецьких і японських супротивників без розгляду можливості застосування тих само норм до їх власної поведінки під час війни [7, с.186]. Так, 08.08.1945 р., в день, коли представники союзних держав уклали Лондонську угоду, яка створювала військовий трибунал Нюрнберга, атомним бомбардуванням ВПС США було знищено японське місто Нагасакі, у результаті чого загинули сотні тисяч мирних жителів. Не менш жахливі міжнародні злочини були скоєні керівниками інших країн антигітлерівської коаліції. Проте, щоб не було сказано про легітимність цих міжнародних трибуналів і ухвалених ними рішень, у даному випадку йдеться про держави-агресори, які втягнули країни світу в Другу світову війну.

В кінці ХХ ст. знов виникла необхідність створення міжнародних кримінальних трибуналів у зв'язку з міжнародними злочинами, скоєними на території колишньої Югославії і в Руанді. Тобто пройшло півстоліття після створення післявоєнних трибуналів, перш ніж держави вирішили знову створити кримінальні трибунали, знов-таки обмеживши їх юрисдикцію в часі і просторі. Принципово інший підхід до створення міжнародного трибуналу було проявлено на початку 1990-х рр. У резолюціях Ради Безпеки ООН висловлювалась стурбованість Об'єднаних Націй з приводу порушень гуманітарного права під час міжнаціонально-

го конфлікту, що розгорівся на Балканах. Відомості, що надходили з регіону, про масові акти насильства стали проявом політики так званих «етнічних чищень» і тому спонукали Раду Безпеки ухвалити рішення про створення Міжнародного трибуналу на території колишньої Югославії [10, с. 5].

На основі рішення Ради Безпеки ООН в 1993 р. створено Міжнародний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, скоєні на території колишньої Югославії починаючи з 1991 р.; в 1994 р. – Міжнародний кримінальний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за геноцид та інші серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, скоєні на території Руанди, і громадян Руанди, відповідальних за геноцид та інші подібні порушення, скоєні на території сусідніх держав у період між 01.01.1994 р. і 31.12.1994 р.

Проте всі повноваження цих трибуналів стосуються держав, а не індивідів. Оскільки ніхто не може передати прав більше, ніж сам має, то створення трибуналів засноване на широкому тлумаченні Статуту. На думку Генерального секретаря ООН Б. Бутроса Галі, іншого шляху просто не було: розробка і прийняття спеціальної міжнародної угоди були б тривалими у часі, і значення утворення трибуналів було б багато в чому втраченим [13]. Необхідно підкреслити, що в юридичному плані легітимність дій Ради Безпеки зі створення вищезгаданих трибуналів мала істотне значення в результаті мовчазного визнання членами ООН.

Статутом міжнародного трибуналу для Югославії визначено, що підставою для залучення індивідів до кримінальної відповідальності є «серйозні порушення міжнародного гуманітарного права». Під цим розуміються порушення загальноновизнаних норм про захист жертв війни (Женевських конвенцій 1949 р.), а також законів і звичаїв війни (Гаазьких конвенцій 1899 і 1907 рр. і додатків до них), крім того, геноцид й інші злочини проти людяності.

Оскільки міжнародний трибунал Руанди був створений з метою засудження за злочини, скоєні в конфлікті неміжнародного характеру, то застосоване міжнародне гуманітарне право має дещо інший об'єм. Перш за все, до відповідальності притягуються особи, відповідальні за здійснення геноциду й інших злочинів проти людяності, а також порушники норм поведінки воюючих під час конфліктів неміжнародного характеру (Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 р. і Додаткового протоколу II до них 1977 р.) [14], якщо ці порушення мали серйозні наслідки. Підтверджено, що офіційний статус обвинувачуваного, незалежно від того, це глава держави або уряду, не звільняє його від кримінальної відповідальності. Більш того, вони несуть відповідальність і за те, що не запобігли здійсненню злочинів своїми підлеглими. Це вже нове положення міжнародного кримінального права.

Трибунал застосовує у вигляді покарання тюремне ув'язнення, керуючись при визначенні його терміну загальною практикою винесення

виroku про тюремне ув'язнення в судах відповідної держави (наприклад, Руанди). При визначенні покарання враховується особа винного і важкість скоєного. Крім цього, може бути винесено постанову про повернення законним власникам будь-якого майна і прибутків, придбаних у результаті злочинної поведінки, у тому числі примусом [11, с. 250].

Істотною відмінністю Трибуналу Руанди від Нюрнберзького і Токійського є факт його створення під час конфлікту, що триває, коли обвинувачених (всупереч протидії держав, під юрисдикцією яких вони знаходяться) ще належало встановити, заарештувати, доставити в суд і обвинуватити у здійсненні протиправних дій, що виходять за рамки юрисдикції окремої держави, і засудити відповідно до норм міжнародного права.

Як зазначає Н.А. Зелінська, спосіб, яким ці трибунали були засновані, має декілька важливих юридичних наслідків: «перш за все, необхідно враховувати, що джерелом їх повноважень стала не згода держав, під юрисдикцію яких підпадають ці злочини, а дії органу ООН, який ніякою кримінальною юрисдикцією не володіє взагалі» [15, с. 403].

Створення і діяльність міжнародних трибуналів є важливим кроком у розвитку міжнародного кримінального права, особливо таких його галузей, як судовий устрій і процес. Їх значення полягає також у тому, що вони прокладають шлях до установи загального міжнародного кримінального суду, який діє на постійній основі і володіє універсальною юрисдикцією. Україна підписала Статут Міжнародного кримінального суду 20.01.2000 р., але не ратифікувала його. Російська Федерація також не ратифікувала Статут, а США відкликали в останню мить свій підпис під цим договором. Не дуже поспішає з цим і третій постійний член Ради Безпеки ООН – Китай. Тобто на практиці тільки декілька держав фактично визнали універсальну юрисдикцію міжнародного кримінального суду.

Інститут міжнародної кримінальної відповідальності індивідів за здійснення міжнародних злочинів є значним стримуючим чинником сучасного міжнародного права з недопущення порушення його найважливіших норм.

Статути трибуналів зобов'язують держави надавати допомогу, включаючи розшук та упізнання, отримання свідчень і виявлення доказів, арешт і затримання, передачу обвинувачуваного трибуналові. Все це вимагає внесення відповідних положень до кримінального і кримінально-процесуального права держав.

Отже, можна дійти **висновку**, що геноцид є досить новим складом міжнародного злочину, який остаточно ввійшов у позитивне міжнародне право лише після Другої світової війни. Норма про заборону злочину геноциду є частиною загального міжнародного права. Індивіди притягуються до кримінальної відповідальності відповідно до норм міжнародного права, а не всупереч ним. Розширення цієї практики є проявом подальшого становлення і реалізації принципу покарання індивідів за здійснення лиходійств, що визнаються світовою спільнотою міжнародними злочинами.

Злочин геноциду становить найтяжче і масове порушення прав людини, пов'язане з порушенням відразу кількох її основних прав і свобод, а саме: права на життя, права на свободу й особисту недоторканність, права не зазнавати дискримінації, права на свободу віросповідання та ін.

Ідентифікаційною ознакою злочину геноциду є намір знищити цілком або частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу. Ця ознака дає можливість відмежовувати злочин геноциду від інших міжнародних злочинів, з одного боку, від військових злочинів і злочинів проти людяності, а з іншого – від звичайного вбивства.

Об'єктивна сторона злочину геноциду має охоплювати також «культурний геноцид», а саме будь-яке навмисне діяння, скоєне з метою знищення мови, релігії чи культури відповідної людської групи.

Для належної імплементації своїх міжнародно-правових зобов'язань щодо судового переслідування та покарання осіб, винних у скоєнні актів геноциду, держави зобов'язані здійснити законодавчі та інші заходи.

Геноцид, як найтяжчий міжнародний злочин, тягне за собою відповідальність як держав, так і конкретних винних у його скоєнні осіб. Будь-яка особа, що чинить акти геноциду, підлягає покаранню, незалежно від того, яку посаду вона обіймає в державі та суспільстві.

Вироки Міжнародного трибуналу для Руанди являють собою міжнародно-правовий прецедент для здійснення міжнародної кримінальної відповідальності індивідів за злочин геноциду.

Той факт, що Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього не містить положення про універсальну юрисдикцію і зобов'язання держав-учасниць щодо екстрадиції винних у скоєнні цього злочину осіб, є істотним недоліком цієї Конвенції, що послаблює боротьбу з геноцидом.

Також мають бути вдосконалені міжнародно-правові механізми щодо забезпечення дієвості боротьби з актами геноциду.

Як превентивний захід могла б бути створена «система раннього попередження» на чолі з Доповідачем ООН, який призначається Комісією ООН з прав людини або Комітетом з геноциду. Цей орган має здійснювати моніторинг за нестабільними ситуаціями, які можуть призвести до актів геноциду.

При вчиненні актів геноциду всі держави-члени міжнародного співтовариства вважаються потерпілими і, відповідно до концепції *actio popularis*, всі вони мають право вимагати припинення таких актів, а також вдаватися до міжнародних санкцій з урахуванням імперативних норм міжнародного права та принципу пропорційності.

Бібліографічні посилання

1. Левин Д. Б. Ответственность государств в современном международном праве / Д. Б. Левин. – М., 2009.
2. Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны. Документы и материалы / Рыбаков В. М. – М., 2006. – Т. 1.
3. Тегеран-Ялта-Потсдам : сб. док. / сост.: Ш. П. Санакоев, Б. Л. Цыбулевский. –

2-е изд. – М., 2010.

4. Нюрнбергский процесс: право против войны и фашизма / отв. ред. Ле-
дях И. А., Лукашук И. И. – М., 2008.

5. Международное право в документах : учеб. пособие / сост. : Н. Т. Блатова,
Г. М. Мелков. – 3-е изд., перераб. и доп. – М., 2010.

6. Лукашук И. И. Международное право / И. И. Лукашук, А. В. Наумов. – М.,
2009.

7. Джантаев Х. М. Уголовная ответственность физических лиц в международ-
ном праве / Х. М. Джантаев // Международное право. – 2008. – № 4 (36). – С. 182-185.

8. Объединенные Нации. Генеральная Ассамблея. Резолюции, принятые на пер-
вой части первой сессии с 10 января по 14 февраля 1946 г. – Черч Хауз, Вестминстер,
Лондон, 2007.

9. Объединенные Нации. Генеральная Ассамблея. Резолюции, принятые на второй
части первой сессии с 23 октября по 15 декабря 1946 г. – Лейк-Саксес, Нью-Йорк, 2007.

10. Михайлов Н. Г. Международный уголовный трибунал по бывшей Югославии:
компетенция, источники права, основные принципы деятельности : монография /
Н. Г. Михайлов. – М., 2006.

11. Черкес М. Ю. Міжнародне право : підручник. – 2-ге вид., стер. – К., 2009.

12. Ромашкин П. С. К вопросу о понятиях и источниках международного уголов-
ного права / П. С. Ромашкин // Советское государство и право. – 1948. – № 3. – С. 21-30.

13. Бутрос Бутрос Гали. Гражданское движение за права человека / Бутрос Бут-
рос Гали. – Режим доступа : <http://www.un.org/russian/topics/humanrts/annivers/dec48-98.htm>.

14. Женевские конвенции от 12 августа 1949 года и Дополнительные протоколы к
ним. – 3-е изд., испр. – М., 2008.

15. Зелинская Н. А. Международные военные трибуналы: от Нюрнберга до Гааги
/ Н. А. Зелинская // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 12. –
С. 402-409.

Надійшла до редакції 22.05.2012

С.В. Хилюк

кандидат юридичних наук

(Львівський національний
університет ім. Івана Франка)

УДК 343.7

КВАЛІФІКАЦІЯ ЗАЗДАЛЕГІДЬ НЕ ОБЦЯНОГО СПРИЯННЯ УЧАСНИКАМ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

На підставі положень теорії кримінально-правової кваліфікації сфор-
мульовано правила кримінально-правової оцінки заздалегідь не обцяного
сприяння учасникам злочинних організацій.

Ключові слова: кримінально-правова кваліфікація, злочинна організа-
ція, заздалегідь не обцяне сприяння.

На основе положений теории уголовно-правовой квалификации сфор-
мулированы правила уголовно-правовой оценки заранее не обещанного со-
действия участникам преступных сообществ.

Ключевые слова: уголовно-правовая квалификация, преступное сооб-
щество, заранее не обещанное содействие.